

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยเป็นไปในรูปแบบที่คล้ายกับการถอดบทเรียน โดยเป็นการนำเอาเนื้อหาจากโครงการวิจัยย่อยรวบรวมมาเป็นโครงการชุด แล้วนำมาจัดทำเวทีการสังเคราะห์ความรู้ขึ้นโดยมีผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันถอดบทเรียน มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการวิสังเคราะห์ความรู้
การศึกษาในครั้งนี้เป็นการใช้กรณีศึกษาโดยมีภาพรวมของการศึกษาดังต่อไปนี้ การสืบค้นข้อมูล การลงพื้นที่จริง การทดลอง การสรุปผล และการอภิปรายผล ของแต่ละโครงการย่อยรวบรวมสรุปมาเป็นโครงการชุดซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 โครงการย่อย ต้องแสดงให้เห็นถึงการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลระดับพื้นที่ โดยการสืบค้นข้อมูลจากภาคเอกสาร ทั้งในระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ ด้านเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ การเมืองการปกครอง ข้อมูลเชิงสถิติ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นต้น ตลอดจนข้อมูลจากภาคปฏิบัติ ได้แก่ ข้อมูลภาพจากการลงพื้นที่ ข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการทำประชุมกลุ่มย่อย ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นต้น

3.1.2 โครงการชุด
ต้องแสดงให้เห็นถึงการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลระดับประเด็นในภาพรวม การวิเคราะห์ความตรงกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร ปัจจัยเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จ(คน เงิน เวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม ความรู้ ฯ) หรือแสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินงานที่ทำให้ประเด็นนั้น ๆ ประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งต้องสามารถระบุองค์ความรู้ที่ได้รับจากการดำเนินการโครงการ ซึ่งต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะได้ในทุกระดับ

3.1.3 การลงพื้นที่จริง เพื่อทำการตรวจสอบพื้นที่วิจัยในภาพรวมว่ามีบริบทที่แตกต่างจากกรอบการศึกษาวิจัยที่ตั้งไว้อย่างไร สำหรับการตรวจสอบพื้นที่วิจัยนั้น จะดำเนินการอยู่ 4 ด้านหลักๆ ได้แก่ 1) การตรวจสอบทางด้านกายภาพ ได้แก่ ขอบเขตของพื้นที่ลุ่มน้ำ ลักษณะของแหล่งน้ำ ปริมาณน้ำ การใช้ที่ดิน พื้นที่เกษตรกรรม ชนิดของการผลิตในพื้นที่การเกษตร เป็นต้น 2) ตรวจสอบด้านสังคม พฤติกรรมการใช้น้ำ ชาติพันธุ์

ป ระ เ พ ณี ค ว า ม เชื่ อ ที่ มี ต่ อ นั้ า
 ตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับคนในพื้นที่เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลเชิงลึกต่อไป 3)
 การตรวจสอบด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ในพื้นที่ศึกษามีการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะไรบ้าง
 รายได้หลัก-รองของสมาชิกผู้ใช้น้ำ การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่ศึกษา เป็นต้น 4)
 การตรวจสอบด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
 ทรัพยากรน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานที่ดิน องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล อำเภอ
 กรมทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จังหวัด เป็นต้น
 เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆให้ครบถ้วน

3.1.4 ก า ร ถ อ ด บ ท เ รี ย น

เป็นกระบวนการในการเก็บเกี่ยวความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การทำงานของผู้ปฏิบัติ
 ดังนั้นเครื่องมือและเทคนิคในการถอดบทเรียนจึงเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key success factors)
 ของการดำเนินงานเช่นเดียวกันสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการถอดบทเรียนนั้นมีหลายชนิด เช่น
 การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การเล่าเรื่อง (Story telling)
 การจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Practices-Cops)
 การเก็บเกี่ยวความรู้ (Knowledge harvesting) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)
 เทคนิคการทบทวนหลังการดำเนินโครงการ (Retrospect) เทคนิคการทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After
 Action Review) เป็นต้น

3.1.5 การสรุปผล เป็นการสรุปจากเครื่องมือทั้งหมดทุกรูปแบบ
 และสรุปจากการดำเนินงานชุดโครงการ โดยมีแบบฟอร์มสรุป 2 รูปแบบคือ แบบสรุปโครงการย่อย
 แ ล ะ แ บ บ ส รุ ป โ ค ร ง ก า ร ชุ ด
 ซึ่งทั้งสองนั้นจะนำมาประกอบกับเพื่อสนับสนุนการอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละ
 ประเด็น

3.1.6 การอภิปรายผล อธิบายพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
 ผวนกับการนำเอาทฤษฎีมาอธิบายเปรียบเทียบในเชิงโครงสร้างและพฤติกรรม
 ชี ง ไ น แ ต่ ล ะ รุ ป แ บ บ บ ห รื อ แ ต่ ล ะ วิ ทิ ก า ร
 หรือแต่ละประเด็นมีพฤติกรรมหรือเงื่อนไขที่สอดคล้องกับทฤษฎีหรือแตกต่างจากทฤษฎีอย่างไร
 ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะอธิบายในเชิงวิธีการหรือเงื่อนไขใด เป็นต้น

3.1.6 การนำเสนอรายงานวิจัย อภิปรายผลและสรุปผล ได้แก่ ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปดำเนินงานต่อ ประโยชน์ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยที่พบหลังการสังเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงระบุให้จับต้องได้ โจทย์วิจัยหรือปัญหาวิจัยที่แนะนำให้ทำต่อยอดต้องทำได้จริงๆ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการศึกษาในพื้นที่ศึกษาในพื้นที่ 10 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ขอนแก่น อุบลราชธานี ยโสธร กาฬสินธุ์ มหาสารคาม สกลนคร หนองบัวลำภู และบึงกาฬ ดังนั้นจึงมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกรณีศึกษาทั้งสิ้น 31 พื้นที่ (ดังตารางนี้) ซึ่งรวมเป็นชุดโครงการทั้งหมด 7 ชุดโครงการ ได้แก่ ชุดโครงการจัดการขยะ ชุดโครงการจัดการทรัพยากร ชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชน ชุดโครงการเกษตรอินทรีย์ ชุดโครงการผู้สูงอายุ ชุดโครงการอาหารชุมชน ชุดโครงการยาเสพติด รวมทั้งสิ้น 84 โครงการ

ลำดับ	อปท.เครือข่าย	อำเภอ	จังหวัด
เครือข่ายของศูนย์จัดการเครือข่ายศรีณรงค์			
1	องค์การบริหารส่วนตำบลศรีณรงค์ (ศจด.)	ชุมพลบุรี	สุรินทร์
2	องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองบัว	ชุมพลบุรี	สุรินทร์
3	เทศบาลตำบลหนองตาด	เมืองบุรีรัมย์	บุรีรัมย์
4	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่ม	วาปีปทุม	มหาสารคาม
5	องค์การบริหารส่วนตำบลโคกพระ	กันทรวิชัย	มหาสารคาม
6	องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ชัย	วาปีปทุม	มหาสารคาม
7	องค์การบริหารส่วนตำบลพระเสาร์	มหาชนะชัย	ยโสธร
8	องค์การบริหารส่วนตำบลโสภนกเต็น	พล	ขอนแก่น
9	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไผ่	บ้านไผ่	ขอนแก่น
10	องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพล	พล	ขอนแก่น
11	องค์การบริหารส่วนตำบลแจนแลน	กุฉินารายณ์	กาฬสินธุ์
12	เทศบาลตำบลท่าก้อน	อากาศอำนวย	สกลนคร
13	เทศบาลตำบลเฝ้าไร่	เฝ้าไร่	หนองคาย
14	องค์การบริหารส่วนตำบลหินโงม	เมืองหนองคาย	หนองคาย
15	องค์การบริหารส่วนตำบลอุดมพร	เฝ้าไร่	หนองคาย
16	องค์การบริหารส่วนตำบลบัวตูม	โซ่พิสัย	บึงกาฬ
เครือข่ายของศูนย์จัดการเครือข่ายดงอีจาน			
17	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพันทา	โซ่พิสัย	บึงกาฬ
18	องค์การบริหารส่วนตำบลสามแวง	ห้วยราช	บุรีรัมย์
19	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านสิงห์	นางรอง	บุรีรัมย์

20	องค์การบริหารส่วนตำบลไพศาล	ประโคนชัย	บุรีรัมย์
21	องค์การบริหารส่วนตำบลยางคำ	โพนทราย	ร้อยเอ็ด
22	เทศบาลหัวช้าง	จตุรพัตรพิमान	ร้อยเอ็ด
23	องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำใส	จตุรพัตรพิमान	ร้อยเอ็ด
24	องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสังข์	จตุรพัตรพิमान	ร้อยเอ็ด
25	องค์การบริหารส่วนตำบลนาเจริญ	เดชอุดม	อุบลราชธานี
26	องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างถ่อ	เขื่องใน	อุบลราชธานี
27	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไทย	เขื่องใน	อุบลราชธานี
เครือข่ายของศูนย์จัดการเครือข่ายบ้านยาง			
28	องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขมิ้น	พลับพลาชัย	บุรีรัมย์
29	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง	พุทไธสง	บุรีรัมย์
30	องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแก	สตึก	บุรีรัมย์
31	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแคน	ปทุมรัตต์	ร้อยเอ็ด

3.3 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการใช้สถิติอย่างง่ายเพื่อจำแนกให้เห็นความแตกต่างของแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจนประกอบด้วย การใช้ค่าเฉลี่ย การหาค่ากลาง และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อให้การนำเสนองานสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ส่วนการนำเสนอ จะใช้หลากหลายแบบเช่น การใช้กราฟแท่ง การใช้กราฟเส้น ฯลฯ

3.4 การกำกับติดตามผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานภายใต้โครงการความร่วมมือกับ สสส.(สำนัก 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้มีการบริหารจัดการในรูปแบบ Projects Base และมอบหมายให้สถาบันวิจัยและพัฒนาได้ดำเนินการจัดระบบกำกับติดตามการดำเนินงานตลอดกระบวนการ ด้วยการจัดทำแผนที่ติดตามการดำเนินงาน ซึ่งแผนที่ติดตามนี้ได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิจัยในแต่ละชุดร่วมกันจัดทำและให้แนวทางการกำกับติดตาม การดำเนินการต้นทาง(Research Mapping) ประกอบด้วย 22 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดทำคำสั่งมหาวิทยาลัยเพื่อให้บุคลากรดำเนินการตามโครงการความร่วมมือกับ สสส.(สำนัก3)
2. ประชุมเพื่อสร้างทีมงานโดยร่วมกันสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานภาพรวม
3. ประชุมทีมงานเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน เช่น กำหนดเป้าหมาย วางแผนการดำเนินงาน การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การประสานงาน เป็นต้น
4. การสืบค้นสถานการณ์ แนวคิด ปัญหา และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ลงพื้นที่สำรวจข้อเท็จจริงในแต่ละพื้นที่

5. Review แนวทางการแก้ไขปัญหา วิธีการ รูปแบบการดำเนินงาน จากเอกสารและสื่อ Online ทุกช่องทาง

6. ประชุมทีมงานเพื่อร่วมสรุปประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญห และร่วมวางแผนดำเนินงานเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหในภาพรวม

7. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(Stakeholders) และจำนวนผู้เข้าร่วม วันเวลาและสถานที่ในการดำเนินงานพัฒนาโจทย์วิจัยภายใต้โครงการ

8. ทีมงานร่วมกันออกแบบเวทีเพื่อดำเนินการพัฒนาโจทย์วิจัย โดยการนำ Case ตัวอย่างมานำเสนอแล้วร่วมกันปรับ ตลอดจนกำหนดบุคลากรดำเนินงานแต่ละจุด

9. ประสานงานหน่วยงาน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เข้าร่วมตามกำหนดการที่ได้ออกแบบไว้ร่วมกัน

10. ดำเนินการจัดทำเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยโดยใช้ Card Technique ด้วยการมีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(Stakeholders)

1 ประชุมร่วมกับทีมงานเพื่อสรุปและเชื่อมโยงประเด็นสู่การดำเนินการที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

12. จัดทำร่างประกาศกรอบการดำเนินงานวิจัยเพื่อเข้าสู่การพิจารณาต่อกรรมการทุกระดับ

13. ประชุมทีมงานร่วมกับพี่เลี้ยงเพื่อสรุปจัดทำประกาศกรอบการดำเนินงานวิจัย

14.

ประกาศกรอบการดำเนินงานวิจัยให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยทราบหลายวิธีได้แก่ส่งเป็นเอกสาร จัดเวทีนำเสนอในแต่ละคณะ นำรายละเอียดใส่ไว้ในเว็บไซต์ เป็นต้น

15. รวบรวมเอกสารข้อเสนอการวิจัย(Concept paper)

เพื่อสังเคราะห์ในการตอบโจทย์แต่ละกรอบอย่างไร

16. เเวทีสังเคราะห์ข้อเสนอการวิจัย (Concept paper) ร่วมกับพี่เลี้ยงและนักวิจัย เพื่อสังเคราะห์ทิศทางให้ตรงกรอบวิจัย

17. รวบรวมเอกสารข้อเสนอโครงการวิจัย(Full proposal) เพื่อนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ

18. การประชุมนักวิจัยเพื่อปรับปรุงข้อเสนอโครงการวิจัย (Full proposal) ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขต่างๆมากขึ้น

19. ประชุมร่วมกับทีมงานเพื่อสรุปข้อเสนอโครงการวิจัย (Full proposal) เพื่อนำไปสู่แนวทางการสนับสนุนโครงการ

20. ประกาศทุนวิจัยเพื่อสนับสนุนโครงการวิจัย

21. เชื้อสัญญาทุนวิจัยเพื่อสนับสนุนงบประมาณโครงการวิจัยตามประกาศทุน

22. จัดทำวงงาน(กิจกรรม)ให้สัมพันธ์กับหมวดรายจ่ายวงเงินแต่ละโครงการ ดำเนินการเปิดบัญชีธนาคาร

การดำเนินการกลางทาง(Research Projects) ประกอบด้วย 8 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การปฐมนิเทศน์กวีวิจัยก่อนดำเนินงานตามโครงการ
2. จัดส่งเอกสารรายงานติดตามความก้าวหน้าทุกเดือน
3. เวทีหนุนเสริมนักวิจัย

การกำหนดเป้าหมายและการเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดในโครงการ

4. เวทีรายงานความก้าวหน้า 6 เดือน
5. เวทีหนุนเสริมนักวิจัยการใช้เครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ผลหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
6. เวทีหนุนเสริมนักวิจัย การสรุปผลที่สัมพันธ์กับการนำไปใช้ประโยชน์
7. เวทีพิจารณารายงานผลการวิจัย(ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์)
8. การส่งรายงานฉบับสมบูรณ์รายงานการเงิน

การดำเนินการปลายทาง(Public Policy) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เวทีการสังเคราะห์ผลจากการดำเนินงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์
2. ค้นหาประเด็นสำคัญแบบมีส่วนร่วม
3. เวทีการนำเสนอผลงานสู่การใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม
4. การจัดทำเวทีวิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะ
5. เวทีขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ
6. การทำ AAR. ผลจากการดำเนินงานวิจัยตลอดโครงการ เพื่อปรับปรุงการทำงานและดำเนินงานในปีถัดไป